سەردەمی جەنگ یان سەردەمی لاساییكردنەوە؟.. سەدیق سەعید ڕواندزی

ڕۆمانی سەردەمی جەنگ، سەرگوزشتەی خێزانێك دەگێڕێتەوە، كە هەر لە كچۆڵەكە بگرە، تا شەڕی ناوخۆ و دواتریش، قوربانی زۆر دەدەن و منداڵەكانیان ون دەبن و هەریەك لە باوك و دایك و كوڕەكەش، چارەنووسێكی نادیار دەیانگرێتەوە. بێگومان تیمەی ئەو ڕۆمانە وەك ڕووداو، لەژێر كاریگەرییەتی و لاساییكردنەوەی ڕۆمانی (دەو بەهمەن) نووسراوە. بڕوام وایە، نووسەری ڕۆمانەكە دەو بەهمەنی خوێنبێتەوە، چونكە هاوچوون و نزیكییەكی زۆر لە نێوان هەردوو ڕۆمانەكە، لە كەسایەتی و ڕووداو و وێنەو گێڕانەوەكان بوونی هەیە. بێگومان ئاسایە ڕووداوێك وەك تیمەی نووسینی دەقێك، لە زۆرتر لە تێكستێكدا ڕەنگبداتەوە و بەرجەستە بكرێت، وەلێ كاتێ وردەكاری ئەو ڕووداوە، هەنێ هاوشێوە دەبن، بە جۆرێك كە نزیكییەكی زۆر لە نێوان هەردوو تیمەی دەقەكە هەبێت، ئەوا هیچ گومانی تێدا نییە، ئەمە دەبێتە جۆرێك لەلاساییكردنەوەو كۆپیكرنی خەیاڵ و بیرەكەی نووسەرانی دیكە و داڕشتنەوەیان، لە فۆرمێكی كەمێك جیاوازدا، وەك ئەوەی لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگدا دەبینرێت، ڕووداوێك بە تایبەتی ڕووداوی سیاسی و نەتەوەیی، بەو پێیەی ئەمە هەمیشە لە نەو نەهامەتی وكارەساتەكان ژیاوین، دەكرێ بەرجەستە بكرێت و لە ڕووبەرێ گشتییەكەیدا، بەڵام سەرلەنوێ گێڕانەوەی ئەو ڕووداوانە، بە كەمێك گۆڕانكاریی و دەستكارییەوە، نابێتە هۆی ئەوەی كاریگەرییەتی و ئاستی لاساییكردنەوەی دەقی دووەم لە هی یەكەم جیابكاتەوە. لێرەدا بە كورتی لە بارەی ڕۆمانی سەردەمی جەنگ هەڵوەستەیەك دەكەین.

تیمە لە ڕۆمانی دەو بەهمەن و سەردەمی جەنگدا:

سەردەمی جەنگ، لە سەر زاری سەردەم فەریدونەوە، ڕووداوەكانی ڕۆژگاری شەڕی ناوخۆ دەگێڕێتەوە. گەرچی سەردەم دوای كۆڕەكە لە دایك دەبێت، بێگومان شەڕی ناوخۆش لە نێوان ساڵانی 1994 _1998 لە باشووری كوردستان ڕوویدا، كەچی سەردەم وەك گەواهیدەرێك بە سەر ڕووداوەكانەوە دەردەكەوێت. بنووسی ڕۆمان، لێرەدا ڕەچاوی زەمەنی ڕووداوە مێژووییەكانی بە زەمەنی تەمەنی سەردەم ودواتریش نەكردووە، ئەمە وەرای ئەوەی ڕۆماننووس باس لە شەڕی براكوژی یەكەم و دووەم دەكات، لە كاتێكدا شەڕی براكوژی لە كوردستاندا، یەك

قەناغ و سەردەم بوو، ئەگەریش لە براکوژی دووەم مەبەستی ئەوە بێت، دیسانەوە دروست دەبێتەوە، ئەوا کارێکە نابێ بە ناو ڕۆماننووس باسی بکات. سەردەم کوری فریدون بورهانە، بورهان ئەسعەدی باوکی، دوو کوڕی دیکەی پێشتر هەبوونە و تەمەنیان لە نێوان شەش ساڵی و دوو ساڵی دابوونە و هەردوو کوڕەکەی لە کۆچڕەوەکەدا ون دەبن و پاشان ئەم دوو کوڕە (هەقاڵ و کامەران) لەلایەن دوو خێزانی دیکەوە هەڵدەگیرێنەوە. نازداری خوشکیشیان، بەڕووداوی ئوتومبێل کەچی دوایی دەکات. ونبوونی ئەم دوو کوڕە، برینێکی گەورە لە سەر دڵی ئەو دایك وباوکە فریدون و ئامینە ڕۆستم جێدەڵێت و سەرەنجام باوکیان بەو دەخەو لە چاوەڕوانی شادبوونەوەی بە هەروو کوڕەکەیی و مەرگی نازداری کچی دەمرێت. سەردەمیش، دوای دابڕانی بە ماوەیەك و چوونی بۆ شاری ماد باکوور، پاش چە ساڵ ئەحمەد بورهانی مامی دەدۆزێتەوە و پاشانیش دەگەڕێتەوە لای دایکی و بە نائومێدییەوە ژیان دەکات و لە چاوەڕوانی ئەوە دایە، فریشتەی مەرگ بێت و ڕوحی بکێشێت. لەو ڕۆمانەدا، دوو حزبی (سارد) و (گەرم) بوونیان هەیە، لە ڕۆمانی دەو بەهمەنیشدا، کە پێنج ساڵ بەرلەو ڕۆمانە چاپ و بڵاوکراوەتەوە، حزبی (ئەی) و (بی) هەن. ڕۆمانی دەو بەهمەن، باسی ڕۆژگاری شەڕی ناوخۆ و کارەساتی سی و یەکی ئاب و ئاوارەبوونی حزبی ئەی بۆ سنوور دەکات، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، دیسانەوە ڕووداوی شەڕی ناوخۆ و و هاوکات گرتنی شاری ماد باشوور، لەلایەن حزبی گەرم و دەرچوون و ئابڵوقەدانییان لە سەر سنوور دەکات و دواتریش هێزی حزبی سارد، لە سەر سنوور بە [illegible] دەگەڕێنەوە و شارەکەیان ئازاد دەکەن، کە بێگومان ڕووداوەکان لێرەدا، سی و یەکی ئاب و چوونی هێزەکانی یەکێتی بۆ سەر سنوور و پاشان گەردەلوولی [illegible]. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، برایەك لە حزبی ئەی بە دەستی براکەی لە حزبی بی دەکوژرێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەقاڵی برازا، بەدەستی ئەحمەد بورهانی مامی دەکوژرێت، واتا هەمان دیمەن لە ڕەنگی خوێن و خزمایەتی دووبارە بۆتەوە. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، پیرەمەردێك لە کۆی پێنج کوڕ، چواریان لە دەست دەدات و دەبنە قوربانی شەڕی ناوخۆ و بە تاسەوە، بە دوای کوڕەکەی دیکەیدا سەردانی شارەکەی دیکەی ژێر دەسەڵاتی حزبی نەیار دەکات، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، فریدونی باوکی سەردەم، دوو کوڕی لە کۆچڕەوەکەدا لە ون دەبن و سەردەمیش بە نهێنی دەڕواتە شاری ماد باکوور و دوای ئەوەی فەریدەونی باوکی بە سەراغی دەچێت و پێی دەڵێن کوڕەکەت نەماوە، دەمرێت. لە ڕۆمانی دەو بەهمەندا، بەشێکی گێڕانەوەکان لە ڕێگەی نامەوە دەخرێنەڕوو، لە سەردەمی جەنگیشدا، دیسانەوە دوو نامە لە نێوان ئەحمەد بورهان و سەردەمی برازای

ئاڵوگۆڕ دەکرێن. لە ڕۆمانی دێو بەهمەندا، دیمەنەکانی بازگە، سەر سنوور، گرتن و زیندانیکردن، وێنە و ناسنامە و کۆپی بوونیان هەیە، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەمان ئەو دیمەنانە بە گێڕانەوەیەکی دیکە دووبارە بوونەتەوە، بە تایبەتیش کاتێ سەردەم لە کاتی چوونی بۆشاری ماد باکوور، لەلایەن یاساوڵانی بازگەکەوە دەگیڕێت و دەبردرێتە لای ئەحمەد بورهانی مامی، ئەویش دەیناسێتەوە. سەیر لەوەدایە، دوای چڵ ساڵ دابر□انی ئەو مام و برازایە لە یەکتری، زۆر بە ئاسانی ئەحمەد بورهان سەردەمکی برازای دەناسێتەوە، لە کاتێکدا لە تەمەنی نزیك بە شەش ساڵییەوە، دوای ئەوەی ئاشکرا دەبێت سیخوڕی بۆحزبەکەی تر دەکات، ماد باشوور جێدێڵێت. گاڵتەجاری لەو شێوەیە، کە کەسێك دوای چڵ ساڵ منداڵێك بە گەورەیی بناسێتەوە، تەنها لای ئەو نەوە خۆبەشت□زان□ ه□ی□، ک□ ه□م□وو تەقەلایەك دەدەن ببنە ڕۆمانن□ووس، کەچی ناتوانن تێکستێك بنووسن سنووری ڕۆمان ببەزێنێت، یاخو ڕۆمانێك دەنووسن، بێ ئاگا لەوەی پێشی ئەوان، کەسانی بە توانا تر و ڕۆمانن□ووسی دیارتر نووسیویانە.

ناوی کارەکتەرەکان لە هەردوو ڕۆمانەکەدا:_

هەڵبەتە ناونان پرۆسەیەکی گشتییەوە دەشێ هەزاران کەس ناویان هاوماناو وەك یەکتری بێت، بەڵام نابێ ئەوەمان بیربچێت کە ناو، شوناسێکە بۆ ناسینەوەی هەر مرۆڤێك لە ئاستە کەسی و کۆمەڵایەتی و ناسنامەیەکەیدا، لێرەوەش دەکرێ لە دوو ڕۆماندا، ناوی کارەکتەرێك یان دوو کارەکتەر، وەك یەك و هاوشێو□ بن، بەڵام کاتێ ناوەی کارەکتەرەکان، لە ڕۆمانی دووەمدا، هاوشێوەی کارەکتەری ڕۆمانەکەی پێشووە، ئەوا جگە لەلاساییکردنەوە هیچی ترە؟ لە ڕۆمانی دێوبەهەمەندا، کە شەش ساڵ، بەر لەو ڕۆمانەی ڕامیار محمەد بڵاوکراوەتەوە، ئەم کارەکتەرانە ه□ن:(□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□)□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ (□□□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□) □□□□□□□ □□□□. \ □□□□ □ □□□□□□□□ □□ □□□□□□ □□□□□□□□□□□□:

لە ڕۆمانی دێوبەهمەندا، چونکە ڕەنگدانەوەی شەڕی ناوخۆ و کارەساتی سی و یەکی ئابە، چەندین دیمەن و لۆکیشنی وەك (بازگە، ئەفسەر، سەر سنوور، شار، ڕەفتاری چەکدارەکان بەرانبەر خەڵك، ئوتێل، لێدان و ئەتککردن) دەبینرێن، هەمان ئەو دیمەنانە تا ڕادەیەکی زۆر بە کەمێك وەسف و دەستکاریییەوە، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیش بوونیان هەیە. بۆ نموونە: لە هەردوو ڕۆمانەکەدا، ڕەفتاری چەکدارەکان لە بازگەکان بەرانبەر بە خەڵك و کادیری حزبەکانی

خۆیان دەبینرێت. ئەمە وێرای ئەوەی کە لەو نێوەندەوە، خەڵکی ئاساییش کراوەتەو قوربانی وەك شوفێری ئەو ئوتومبێلەی خەڵك بە کرێ دەگوازێتەوە، یاخود لە ڕۆمانی دێو بەهمەندا، بارامی سالە بەراز، ڕۆڵی سیخورێك لە نێو حزبی بەرانبەر دەبینێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، ئەحمەد بورهان، هەمان ڕۆڵ و ئەرکی هەیە. ئەمە وێرای ئەوەی کە لە ڕۆمانی دێو بەهەمەندا، باسی دیاریکردنی سنووری دوو ئیدارەیی وەك دەرهاوێشتەی شەڕی ناوخۆ دەکرێت، لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگیشدا، هەمان وەسف دووبارە بۆتەوە.

چەند هەڵەیەك لە ڕۆمانی سەردەمی جەنگدا:_
بێگومان زمانی دەربڕین و گوزارشتکردن، وەسف و وێنای ڕووداوەکان لەو ڕۆمانەدا، لەو پەڕی نا هونەریی و بێ هێزی دایە، کە دەریدەخات نووسەری ڕۆمانەکە، چەند هەژار و پەرپووتە لە ڕووی زمانی نووسینی ڕۆمانەوە، کە هونەرکاریی و وردەکارییەکی یەکجار زۆری دەوێت. لەو سۆنگەیەشەوە لە پەراوێزی زمانی نووسینی ڕۆمانەکەوە، نووسەر کەوتۆتە هەڵەی زەقەوە وەك:_

- ل 10 نووسیویەتی:_(لە سەرجێگەکەی خەوتبوو، بێ ئۆقڕە، شپرزە و هەناسەسوار) ئەگەر کەسێك ئەوبارە دەروونییانەی هەبێت، دەتوانێت بخەوێت.
- ل 11 نووسیویەتی:(□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□□ □□□□□□□ □ □□□□□□□□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□ □□□□□□□ (□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□ □□□□□□□ □□ □□□□ □□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□ □□ □□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□□ □□ □□□□□□□□□ □□□□□□□□□□□□ □□□□□□□□.(ب□تانییەکە نیوەی سەرەوەی داپۆشیبوو!) کەواتا نا بێ سەردەم لە جێگەکەی هاتبێتە دەر.
- لا 15 نووسیویەتی:_(سەردەم بە دایکی گوت کە شەهییەی ژەمی قوڕسی نییە، دایکیشی قاپێك هەنگوین و ماستی بۆ دانا) مەگەر هەنگوین ژەمی قورسە یان سووك؟
- لا 18 نووسیویەتی:_(قۆڕییە کۆنە ڕزیوەکەی خستە سەر ئاگر) با لەوەگەڕێین کە قۆڕییەی چا، ئاسنە و ئاسنیش ناڕزێت، تەنێ دەپرسین ئەگەر ڕزیو بووە، چۆن بەرگەی خستنە سەر ئاگری گرتووە؟
- لا 21 نووسیویەتی:_(خەمڵاندنەکانی ڕاست دەرچوون) نووسەری ڕۆمانەکە لێرەدا جیاوازی لە نێوان خەمڵاندن و پێشبینی نەکردووە، چونکە هەرگیز خەمڵاندن وەکو خۆی لە هەر شتێکەوە بێت ڕاست دەرناچێت، ئەی بۆ دەگوترێت خەمڵاندن؟

▪ لا 32 نووســـیویەتی:(□□ □□□□□□□□□□□□ □□□ □□□□□□□□□□□ □ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□
□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □ □□ □□□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□ □□□
□□□□□□□□□□(□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□ □□□□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□□□ □□□□□□□ □□□□□□□□ □□□□□ □□□□□ □□□ □□□ □□□□□ □□□□□□□□ □□□□□□ □□□□□□□
□□□□□□□□□:(ب□□□و□ بەر دەربارەی ئەو شەڕە، هیچی بە فریدون بورهان نە گووت) کە ئەمەش دووگێڕانەوەی پێەوانەی یەکترین

▪ لا 76 نووسیویەتی:_(دەم و چاوی خۆی، بە نینۆك دامان□ی بوو)، لێرەدا، نووسەر حیاوازی لەنێوان ڕنین و دامان□ین نەکردووە، کە دوو واتای جیاواز لە یەکتریان هەیە.

▪ لا 90 نووسیویەتی:_(کە ئەوان گەیشتن، جەستە مردووەکە لەوێ نەمابوو) سەرنج لەو جۆرە داڕشتنەی زمان بدەن؟ ئ□م□ □ مانای وایە، جەستەی ک□س□ □ مردووەکە، خۆی ڕۆیشتووە! نازانم کەسێك شارەزایی لە داڕشتن و بەیەکەوە نانی ڕستە نەبێت، چۆن بوێری ئەوەی هەیە ڕۆمان بنووسێت؟

  ▪ لا 91 نووسیویەتی:_(لێکۆڵینەوەیەکی درشت) لێرەدا، باس لەو لێکۆڵینەوەیە دەکات کە بۆ کوشتنی نازدار کراوە، بەڵام ئایا لێکۆڵینەوە کردن، لە هەر تاوانێك بێت، بە وردی دەکرێت یان بەدرشتی؟ لێکۆڵینەوەی درشت هیچ داهێنانێکی تێدایە.

▪ لا 136 نووسیویەتی:_(لەو ڵاپ□□ی□دا، هەڵەیەکی زەق کراوەوە نووسەری ڕۆمان لێی بێ ئاگابووە، ئەویش ئەوەیە کە کاتێ ئەحمەد بورهان ون دەبێت، بورهان ئەسعەدی باوکی دەچێتە لای فریدون ئەسعەدی برای، تا هەواڵەکەی پێ بدات، کەچی ئەوەی لێرەدا وەڵام دەداتەوە، سەردەم فریدوونە، نەك فریدوون خۆی.)

هەر لەدرێژەی گێڕانەوەی ڕووداوەکان، بنووسی ڕۆمان لە شوێنێکی دیکەدا، لەبارەی مەرگی باوکی دوو شێوەی جیاواز باس دەکات. کاتێ فریدون بورهانی باوکی سەردەم، بۆ سۆراغی سەردەمی کوڕی کە چووە بۆ شارەکەی دیکەی ژێر دەستی حزبی گەرم بە ڕێ دەکەوێت، لە بازگەی نێوان سنووری هەردوو شاردا پێ دەڵێن (کوڕی چی؟ کوڕەکەت کوژراوە) ئیدی ئەو لە هەژمەتی ئەم هەواڵە دەمرێت، کەچی سەردەم لەنامەی دووەمدا کە بۆ ئەحمەد بورهانی مامی ناردووە، باس لەوە دەکات کە باوکی کەس نەیکوشتووە، بەخۆی مردووە! ئەمەش جۆرێکە لە بێ ئاگایی لە کردەی گێڕانەوە. وێرای ئەمانەش درێژدادڕیی، هەڵەی

زمانەوانی و بابەتی زۆرتر هەن لە ڕۆمانەکەدا. دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم کە سەردەمی جەنگ، لاساییکردنەوە و کۆپیکردنەوەیەکی زەقی ڕۆمانی دێو بەهمەنی محمەد کەریمە، هەر خوێنەرێکیش بڕوای وایە من هەڵەم، یان نووسینەکەم دروست نییە، سەر پشکی دەکەم بچێت هەردوو ڕۆمانەکە بخوێنێتەوە و بەراوردی یەکتریان بکات!

-________________

پەراوێز: سەردەمی جەنگ، ڕۆمان، نووسینی: ڕامیار محمەد، بڵاوکراوەی کورد ڕاوم _ 2023

*ئەم بابەتە لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ ژمارە (1304) ڕۆژی 21/12/2023 بڵاوکراوەتەوە.